

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א
בס"ד, כ"ט תמוז התשפ"ו

חולין ע"ה – טומאת אוכל בבעלי חיים, חלב של נפל, ודיני בן פקועה

שאלות:

1. אודי רוצה לאכול דג חי, זה מותר?

טומאת אוכלים בבעלי חיים

- ראינו אתמול את השאלה של רבי יוחנן על ריש לקיש, למה בן פקועה צריך לעבור בנהר כדי להיות מוכשר לקבל טומאה.
 - רבי יוחנן מברר שהברייתא שמטמאת בן פקועה חי שעבר בנהר ונטמא בבית הקברות, היא בשיטת רבי שמעון בן אלעזר בשם רבי יוסי הגלילי: שכן פקועה חי מטמא טומאת אוכלין וצריך הכשר מים, ולא מוכשר בשחיטת אמו. חכמים חולקים וסוברים שכל עוד בעל החיים חי – הוא לא נטמא בטומאת אוכלין.
 - רבי יוחנן אומר שרבי יוסי הגלילי ובית שמאי חולכים בשיטה אחת, שדבר חי מקבל טומאה:
 - בית שמאי אמרו במשנה שדגים מקבלים טומאת אוכלים משיצודו (מכיוון שהם לא טעונים שחיטה, צידתם היא הכשרתם לאכילה ודינם כמתים). בית הלל אומרים: רק משימותו. ורבי עקיבא אומר: משעה שלא יכולים לחיות יותר.
 - הנפקא מינה בין בית הלל לרבי עקיבא היא: בדג מפרפר ("מקרטע") שעומד למות ואין לו סיכוי לחיות – לרבי עקיבא הוא כבר מקבל טומאה, ולבית הלל לא.
 - רב חסדא מסתפק: אם נולד בדג סימן טריפה (כמו נקב במעיין), האם הוא מקבל טומאת אוכלין מחיים? והגמרא מפרטת את הספק, גם לשיטה שטריפה חיה וגם לשיטה שלא, האם נאמר שדגים שאין במינם שחיטה לא מושפעים מסימני טריפה, או שמא חיותם חלשה אפילו לדעה שטריפה חיה, והם נחשבים כמתים מיד? והשאלה נשארה בתיקו.
2. פרה הפילה נפל, האם החלב שלו מותר באכילה?

חלב נפל וחלב עובר במעי אמו

- חלב בהמה איסורו כרת, וחלב חיה לא, אם בהמה הפילה נפל:
 - רבי יוחנן סובר: שחלבו של הנפל אסור בכרת כחלב בהמה גמורה (מכיוון שהיציאה ל"אוויר העולם" היא הגורמת לו להיחשב בהמה עצמאית). ומה שראינו לעיל שרבי יהודה התיר חלב שליל, זה כשהוא היה בבטן, והותר בשחיטת אמו.
 - רבי שמעון בן לקיש חולק: שחלבו הוא כחלב חיה ואין בו כרת ויש בו רק איסור נבילה בגלל שהנפל מת, מכיוון שנדרש גם השלמת חודשי ההיריון כדי להגדירו כבהמה.
- לפי הגרסה השנייה בגמרא למחלוקת, כולם מסכימים שבנפל שלא כלו לו חודשיו החלב מותר. המחלוקת היא רק אם אדם הושיט ידו למעי בהמה חיה, ותלש ואכל מחלבו של בן תשעה חי:

- האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א
- **רבי יוחנן** אוסר בכרת: כי חודשי ההיריון לבדם מספיקים להגדירו כבהמה.
 - **ריש לקיש** חולק: שנדרשים גם חודשי ההיריון וגם יציאה לאוויר העולם כדי להגדירו כבהמה. והוא נחשב כחלב חיה.
 - **ריש לקיש ורבי יוחנן** הקשו אחד על השני מברייאת (בספרא) שדורשת על הקרבת חלב על המזבח. התורה מפרטת בקרבן אשם שצריך להקריב את החלב והכליות. הפירוט של חלב וכליות באשם הוא מיותר, כי היה ניתן ללמוד את זה בקל וחומר משלמים (כמו שרש"י מביא). מהיתור לומדים: שכמו שבקרבן אשם שהוא תמיד זכר, חלב השליל לא מוקרב על המזבח, ככה בכל הקורבנות (גם אלו שיש בהם שליל) – חלב השליל ממועט מחלב המזבח ולא מקריבים אותו.
 - **רבי יוחנן מקשה על ריש לקיש**, לשיטתי, חלב שליל שבמעי אמו נחשב כחלב גמור ואסור מהתורה, ברור למה התורה צריכה למעט אותו מהקרבה על המזבח אחרת, היינו חושבים שצריך להקריב אותו כחלק מאימורי האם. אבל לשיטתך שחלב שליל לא נחשב חלב והוא כמו בשר, למה התורה צריכה לכתוב פסוק מיוחד כדי למעט אותו מהקרבה על המזבח? פשוט שהוא לא יעלה על המזבח!
 - **ריש לקיש עונה**: שבדיוק מכאן הוא למד את שיטתו, התורה מיעטה את החלב הזה מהקרבה על המזבח ללמד שהוא לא נחשב חלב.
 - **ריש לקיש מקשה** הפוך על **רבי יוחנן** לשיטתי, חלב השליל לא נחשב חלב ולכן מובן למה התורה מיעטה אותו מהקרבה על המזבח ללמד את הדין הזה. אבל לשיטתך שחלב השליל הוא חלב גמור ואסור באכילה בכרת, למה שהתורה תמעט אותו, הוא היה צריך ליקרב ככל חלב אחר של הקורבן!
 - **רבי יוחנן עונה**: שהסיבה שחלב השליל לא מוקרב על המזבח היא לא בגלל שהוא לא מוגדר כחלב, אלא מפני שהשליל מוגדר כקורבן "מחוסר זמן". כמו בהמה שלא עברו עליה שבעה ימים מהלידה.

3. האם ניתן להכשיר בן פקועה שאמו טריפה?

בן פקועה של טרפה

- **רבי אמי ורבא נחלקו** לגבי השוחט בהמה טריפה ומצא ברחמה בן תשעה חי:
 - **רבי אמי סובר**: שהאוסר מתיר, והמתיר אוסר, כלומר, שלשיטת **רבי מאיר** (שאוסר בן פקועה ללא שחיטה) – הולד מותר באכילה על ידי שחיטה שלו. אבל לשיטת **חכמים** (שמתירים בן פקועה ללא שחיטה) – הולד אסור באכילה, מפני ששחיטת אמו הטריפה לא התירה אותו, ושחיטה עצמית שלו לא מועילה לו שהוא נחשב כאיבר מאיבריה של טריפה.
 - **רבא חולק** ופוסק: שגם לדעת **חכמים** הוא מותר בשחיטת עצמו, מפני שהתורה הכשירה בו "ארבעה סימנים" (או סימני אמו או סימני עצמו).
- **רב חסדא פוסק כרבא**: השוחט טריפה ומצא בה בן תשעה חי – הולד טעון שחיטה עצמית כדי להיות מותר באכילה, וחייב במתנות כהונה (זרוע, לחיים וקבה), ואם מת ללא שחיטה – הוא טהור מטומאת נבילה, מפני ששחיטת אמו טיהרה אותו מנבילה.

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

- **רבא מקשה** שהפסק הזה מעורב (שחיטה עצמית **כרבי מאיר**, וטהרה מנבילה **כחכמים**). **רב חסדא** משיב שזו ברייתא מפורשת של **רבי חייא** אם ככה קשה בעצם על הברייתא, **רבא מתרץ** שהברייתא עוסקת במקרה שמצאו את הולד **מת** ברחם (שאז **רבי מאיר** מסכים ששחיטת אמו טיהרה אותו, וכל הברייתא בשיטת **רבי מאיר**). **רב חסדא** מסביר שלשיטתו הברייתא מיושבת כולה **כחכמים** שסוברים שיש לשליל בעצם ארבעה סימנים שמועילים לשחיטה. וגם **רבי אסי** ו**רבי יוחנן** הסכימו לפסק הזה. (והגמרא אומרת שמהסיפור לא ניתן להוכיח אם **ריש לקיש** חולק).

4. לבת פקועה נולד בן, האם הוא מותר בלי שחיטה?

דין בן פקועה שחורש בשדה

- **חכמים** ו**רבי שמעון שזורי** אמרו במשנה שכן פקועה מותר ללא שחיטה גם לאחר שגדל. **רב כהנא** מסביר שההבדל ביניהם הוא, במקרה שהולד עמד והלך על פרסותיו על גבי הקרקע ("הפריס"):
 - לפי **תנא קמא**: משעה שהלך על הארץ, חכמים גזרו שהוא טעון שחיטה מדרבנן, שמא אנשים יחשבו שמותר לאכול בהמה ללא שחיטה.
 - לפי **רבי שמעון שזורי**: הוא מותר ללא שחיטה עולמית, אפילו הוא חורש בשדה.
- **רב משרשיא אמר** שלשיטת התנא שסובר שחוששים לזרע האב בבהמה, אם תיש שהוא בן פקועה (שלא צריך שחיטה) בא על עז רגילה (שצריכה שחיטה) – הוולד שלהם אסור לעולם כי מצד אביו הוא נחשב שחוט וכאילו סימן אחד שחוט, ויש לו רק סימן אחד מצד אמו, ולא ניתן להכשיר בהמה בשחיטת סימן אחד.
- **אביי** אומר שבמקרה חריג ומוזר שכולם יזכרו שמדובר בבן פקועה גם **חכמים** שגוזרים בבן פקועה שהלך על הארץ, לא יצריכו שחיטה, למשל ולד קלוט (בעל פרסה שאינה סדוקה) שנולד לבן פקועה שזה מקרה חריג ותמוה, ובני אדם לא יבואו לטעות ממנו להתיר בהמות רגילות.
- **זעירי אמר** בשם **רבי חנינא** שהלכה **כרבי שמעון שזורי**, והוא התיר את הולד שלו ושל בני בניו ללא שחיטה עד סוף כל הדורות. **רבי יוחנן חולק** וסובר שרק בן הפקועה עצמו מותר ללא שחיטה, אבל הדורות הבאים אחריו אסורים ללא שחיטה.
- הגמרא **מספרת** שלאדא בר חבו היה בן פקועה שזאב טרף אותו ועמד למות. **רב אשי** הורה לו לשחוט אותו מיד כדי להתיר אותו באכילה כדעת **חכמים**. אדא בר חבו הקשה עליו מפסקי **רבי חנינא ועולא** שהלכה **כרבי שמעון שזורי** בכל מקום במשנתנו, ואפילו **רבי יוחנן** לא חולק בבן הפקועה עצמו.
- **רב אשי משיב שרבי יוחנן חולק** גם בבן הפקועה עצמו ומה שהוא אמר היה לדברי **רבי שמעון שזורי**, ושהוא פוסק כדעת **רבי יונתן**, שסובר שהלכה **כרבי שמעון שזורי** רק בשני מקרים בלבד במשנה, ולא בדין בן פקועה.